

[Time: 2 Hours]

[Marks:60]

Please check whether you have got the right question paper.

- N.B:
1. All questions are compulsory with internal choice within the questions.
 2. Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Answer in not more than two sentences. (Any Six) (12)

1. What is Average Pay?
2. Define the term strike under the I.D. Act, 1947.
3. What is contract for service?
4. What is the definition of wages under the Employees Compensation Act, 1923?
5. Two duties of Labour Court under MR TU and PULP Act.1971.
6. Define Total permanent disablement?
7. Give two grounds for declaring lay off under the I.D. Act, 1947?
8. Give two powers of commissioner under the E.C. Act, 1923?
9. Give two unfair labour practice on the part of the employer under the M.R.T.U. and P.U.L.P. Act, 1971?
10. Write two objects of Industrial Disputes Act, 1947?

Q.2 Short notes (Any Two) (12)

- 1) Authorities under the M.R.T.U. and P.U.L.P. Act, 1971
- 2) Notice of change
- 3) Unfair Labour Practices on the part of the Trade Union under M.R.T.U. and P.U.L.P., 1971
- 4) Triple Test under I.D. Act, 1947

Q.3 Situational problems (Any Two) (12)

- 1) A union in an industrial establishment has 50% of total workmen as its members since last nine months. It plans to apply for recognition under M.R.T.U. and P.U.L.P. Act.
 - a) Will that union succeed? Why?
 - b) Which procedure has to be followed for getting recognition under M.R.T.U. and P.U.L.P. Act?
- 2) An engine driver was suffering from heart disease. While on duty he suffered a massive heart attack and died during and in the course of his employment. It was found that there was no mental stress caused due to his employment on his health.
 - a) Will the employer be liable to pay compensation? Give reasons.
 - b) Will any defence be available to the employer? State and give reasons.

- 3) An industrial undertaking is closed down on account of unavoidable circumstances beyond the control of the employer.
 - a) Whether the workmen are entitled for compensation? Explain.
 - b) In the above mentioned situation employer is planning to restart the closed industry but refused to employ senior employees and appointed junior employees. What remedy is available to senior employees?
- 4) Workers resorted to strike in public utility services industry in which some of them resorted to violent demonstrations against law and order and there were others who had merely participated in it. The strike was declared illegal.
 - a) Can punishment of dismissal or termination be imposed on all workmen or only on those who were responsible for illegal strike?
 - b) Can a joint charge sheet be given to all workmen or only individual charge sheet be given to some of them?

Q.4 Answer the following. (Any Two)

(24)

- 1) Explain fully the concept of Collective Bargaining in India. What are its objects, merits and demerits?
- 2) Explain the principal authorities under the L.D. Act, 1947 along with its powers and duties.
- 3) State and explain the concept of injury caused by accident arising out of in the course of employment.
- 4) Define Retrenchment. Illustrate the provisions regarding retrenchment under the I.D. Act, 1947.

[वेळ: २ तास]

[गुण: ६०]

- सूचना: १. सर्व प्रश्नांची उत्तरे प्रश्नांतर्गत निवडीसहीत आवश्यक आहेत.
२. उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.१ दोन वाक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही सहा) (१२)

१. सरासरी वेतन म्हणजे काय?
२. औद्योगिक विवाद कायदा १९४७ अंतर्गत 'संप' ही संज्ञा परिभाषित करा.
३. सेवेचा करार म्हणजे काय?
४. कामगार भरपाई कायदा, १९२३ नुसार 'वेतन' परिभाषित करा.
५. एम. आर. टी. यु. आणि पी. यु. एल. पी. कायदा १९७१ अंतर्गत कामगार न्यायालयाची दोन कर्तव्ये सांगा.
६. पूर्णतः कायमस्वरूपी अंपंगत्व परिभाषित करा.
७. औद्योगिक विवाद कायदा १९४७ अंतर्गत 'कामबंदी' (Lay-Off) चे दोन आधार सांगा.
८. कामगार नुकसान भरपाई कायदा १९२३ अंतर्गत आयुक्ताच्या दोन अधिकार (power) सांगा.
९. एम. आर. टी. यु. आणि पी. यु. एल. पी. कायदा १९७१ प्रमाणे नियोक्त्याकडून होणाऱ्या दोन अनुचित कामगार प्रथा सांगा.
१०. औद्योगिक विवाद कायदा १९४७ चे दोन उद्देश्य लिहा.

प्र.२ टिपा लिहा. (कोणतेही दोन) (१२)

१. एम. आर. टी. यु. आणि पी. यु. एल. पी. कायदा १९७१ अंतर्गत 'प्राधिकरणे'
२. बदलाची नोटीस (Notice of change)
३. एम. आर. टी. यु. आणि पी. यु. एल. पी. अंतर्गत कामगार संघटनेकडून होणाऱ्या अनुचित कामगार प्रथा
४. औद्योगिक विवाद कायदा १९४७ अन्वये तिहेरी चाचणी

प्र.३ खालील प्रश्न सोडवा. (कोणतेही दोन) (१२)

- १) औद्योगिक आस्थापनेत असलेल्या संघटनेत मागील नऊ महिन्यांपासून एकूण कामगारांच्या ५०% कामगार सभासद असतात. एम. आर. टी. यु. आणि पी. यु. एल. पी. कायदा, १९७१ प्रमाणे मान्यता मिळावी यासाठी त्यांची योजना आहे.
अ) ती संघटना यशस्वी होईल का? कारणे सांगा.
ब) एम. आर. टी. यु. आणि पी. यु. एल. पी. कायदा, १९७१ अंतर्गत मान्यता मिळवण्यासाठी कोणत्या प्रक्रियेचे पालन केले जाते?

२) एक इंजिन चालक हृदयरोगाने त्रस्त होता. कामावर असताना त्याला हृदयविकाराचा झटका आला आणि तो मरण पावला. त्याच्या आरोग्यावर नोकरीमुळे कोणताही मानसिक ताण नसल्याचे आढळले.

अ) मालक भरपाई देण्यास जबाबदार असेल का? कारणे द्या.

ब) नियोकृत्याला काही बचाव उपलब्ध आहे का? कारणसह नमूद करा.

३) मालकाच्या नियंत्रणाबाहेरच्या अटळ परिस्थितीमुळे औद्योगिक उपक्रम बंद केल्या जातो.

अ) कामगार नुकसान भरपाईसाठी पात्र आहे का ? स्पष्ट करा.

ब) वर नमूद केलेल्या परिस्थितीत नियोक्ता बंद उद्योग पुन्हा सुरु करण्याचा विचार करित आहे. परंतु वरिष्ठ कर्मचाऱ्यांना कामावर घेण्यास नकार दिला व कनिष्ठ कर्मचाऱ्यांची नेमणूक केली. वरिष्ठ कर्मचाऱ्यांना कोणता उपाय उपलब्ध आहे?

४) कामगारांनी सार्वजनिक उपयोग सेवा उद्योगात संपाचा प्रयत्न केला ज्यामध्ये काहींनी हिंसक निदर्शने केली; कायदा व सुव्यवस्थेचा विरोध केला आणि काही लोक जे फक्त सहभागी झाले, हा संप बेकायदेशीर ठरविण्यात आला.

अ) पदच्युत करणे अथवा सेवा समाप्ती ची शिक्षा सर्व कामगारांवर किंवा केवळ बेकायदेशीर संप पुकारलेल्या आणि कायदा व सुव्यवस्थेचा प्रश्न निर्माण करणाऱ्या कामगारांवर लादण्यात येईल?

ब) सर्व कामगारांना संयुक्त आरोपपत्र दिली जाऊ शकते की त्यापैकी काहीना वैयक्तिक आरोपपत्र दिले जाऊ शकते?

प्र.४ खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या. (कोणतेही दोन)

(२४)

१. भारतात सामुहिक वाटाघाटी ची संकल्पना स्पष्ट करा. त्याचे उद्देश्य गुणावगुण काय आहेत?

२. औद्योगिक विवाद कायदा १९४७ अंतर्गत मुख्य अधिकारिता (Principal Authorities) त्याच्या अधिकार व कर्तव्यासहित स्पष्ट करा.

३. 'कामाच्या वेळी' आणि 'कामाशी निगडित वेळेत अपघातामुळे इजा पोहोचणे' ही संकल्पना निवेदित करून स्पष्ट करा.

४. कर्मचारी कपात परिभाषित करा. औद्योगिक विवाद कायदा १९४७ अंतर्गत कामगार कपाती संदर्भातील तरतुदी स्पष्ट करा.
